

Nr 60*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1961/62 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.*

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkten 39, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1961/62 beräkna till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

I samma proposition har Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond (bilaga 33, punkten 3) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. för budgetåret 1961/62 beräkna ett investeringsanslag av 45 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 66, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 mars 1961, föreslagit riksdagen att

dels besluta att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade förslag må dels utföras de nya arbeten, som redovisas i en till statsrådsprotokollet fogad sammanställning, dels ock beräknas medel för nämnda arbeten ävensom för övriga i sammanställningen angivna ändamål med de belopp, som framgår av densamma;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att intill ett belopp av omkring 3 000 000 kronor medgiva utläggande av beställningar å utrustning till psykopatsjukhuset i Katrineholm, Mellringe sjukhus, sjukhuset i Bollnäs samt Vipeholms sjukhus;

dels till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 45 033 000 kronor;

dels ock till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. för budgetåret 1961/62 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 054 000 kronor.

Propositionen

Å kapitalbudgeten äskas under investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. en medelsanvisning om 45 033 000 kronor. Med hänsyn till förefintliga reservationer å anslaget beräknas emel-

lertid den totala verkliga medelsförbrukningen uppgå till omkring 65 000 000 kronor, den största investering som hittills gjorts inom mentalsjukvården.

Av det äskade anslaget hänför sig omkring 24 400 000 kronor till fullföljande av byggnadsarbetena vid de tre nya mentalsjukhusen i Falköping, Örebro och Bollnäs, samt vid psykopatsjukhuset i Katrineholm och sjukhuset i Sala för höggradigt psykiskt efterblivna.

Sjukhuset i Falköping — Falbygdens sjukhus — som får 784 platser beräknas kunna börja beläggas redan innevarande budgetår och vara helt färdigt till hösten 1961.

De övriga fyra sjukhusen — som medför ett platstillskott för den egentliga mentalsjukvården om 1 625 platser och för psykiskt efterblivna med 540 platser — beräknas kunna tagas i bruk under budgetåren 1962/63 och 1963/64.

Det beslutade nya mentalsjukhuset i anslutning till Stockholms läns landstings nya lasarett i Upplands-Väsby har med hänsyn till väntade bullerstörningar från Arlandafältet icke ansetts kunna komma till stånd. I stället förordas en mindre enhet om 200 à 300 platser i anslutning till landstingets centrallasarett i Danderyd samt ett nytt kombinerat mentalsjukhus och lasarett i den södra länsdelen.

För fortsatt upprustning av de befintliga sjukhusen m. m. äskas omkring 20 640 000 kronor. I denna del innebär förslagen ett tillskott med i runt tal 1 000 nya vårdplatser. Då emellertid samtidigt omkring 620 platser kommer att rivs och genom renovering i befintliga vårdpaviljonger platsantalet kan beräknas minska med 160 kommer nettotillskottet att uppgå till omkring 220. Samtidigt utvinnes ca 740 definitivt upprustade platser.

Förslag framlägges vidare om uppförande av en första vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar om 52 vårdplatser vid Ulleråkers sjukhus.

Under reservationsanslaget till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. äskas 3 054 000 kronor. Av detta belopp hänför sig omkring 1 025 000 kronor till slutförande av utrustningen av Falbygdens sjukhus samt fortsatt utrustning av sjukhusen i Örebro och Bollnäs. Återstående ca 2 030 000 kronor avses alltså för utrustning av nytillkommande eller renoverade vårdavdelningar m. m. vid de befintliga sjukhusen. Utöver nu angivna belopp begäres beställningsbemyndigande för ytterligare utrustning till sistnämnda båda nya sjukhus, psykopatsjukhuset i Katrineholm och Vipeholms sjukhus om sammanlagt 3 000 000 kronor.

Beträffande den närmare innebörden av de olika förslagen tillåter sig utskottet — i den mån redogörelse inte lämnas i det följande — att hänvisa till propositionen.

Utskottet

Såsom utskottet erinrat om i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 11, vid behandlingen av anslaget till Statens mentalsjukhus: Avlöningar, har platsantalet inom mentalsjukvården ökat från 20 923 år 1955 till 22 807 år 1959, d. v. s. med närmare 2 000. Härigenom har bl. a. överbeläggningen genomsnittligt för samtliga sjukhus minskat från 2 842 eller 14 procent år 1955 till 852 eller cirka 4 procent år 1959, d. v. s. med mer än två tredjedelar. I detta sammanhang har utskottet även erinrat om att antalet befattningshavare under de senaste elva budgetåren ökat med omkring 3 150, varav under de första fem åren med 550 och därefter med 2 600. Nu nämnda förhållanden jämte framstegen inom den psykiatriska vetenskapen och de moderna behandlingsmetoderna har bidragit till en avsevärd förbättring av läget inom mentalsjukvården. Vad gäller utvecklingen av byggnadsbeståndet måste emellertid, såsom departementschefen framhållit, bl. a. beaktas, att man övergångsvis nödgats bibehålla åtskilliga gamla och omoderna vårdpaviljonger, som snarast bör utgå ur organisationen. De i propositionen redovisade bristerna i byggnadsbeståndet liksom de beräknade kostnaderna för nu påbörjade nya sjukhus och en upprustning av de tio sjukhus, för vilka individuella planer upprättats, visar att betydande insatser måste göras även under de närmaste åren för att fullfölja utbyggnaden av mentalsjukvården.

Beträffande de särskilda i propositionen berörda frågorna får utskottet anföra följande.

Vad först angår de fem nya mentalsjukhusen vill utskottet erinra om att riksdagen år 1960 bemyndigat Kungl. Maj:t att godkänna avtal med Stockholms läns landsting om uppförande i *Upplands Väsby* av en gemensam anläggning för ett mentalsjukhus och ett lasarett m. m. även som anvisat 1 000 000 kronor såsom lån till landstinget för påbörjandet av byggnadsarbetena. Såsom därvid fanns anledning befara har det nu visat sig olämpligt att förlägga sjukhuset till denna plats på grund av risk för störningar från Arlandafältet. Det ändrade ställningstagande till frågan om mentalsjukvårdens ordnande i Stockholms län, som nu visat sig ofrånkomligt, är ur flera olika synpunkter att beklaga. Utskottet delar därför departementschefens förhoppning, att det utrednings- och projekteringsarbete, vilket nu skall göras av mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation, skall kunna bedrivas i sådan takt att ytterligare dröjsmål i möjligaste mån undvikas.

Beträffande de tre påbörjade sjukhusen i *Falköping*, *Örebro* och *Bollnäs*, varav det förstnämnda beräknas kunna beläggas redan under innevarande budgetår och stå helt färdigt under hösten 1961, äskas för fortsatta byggnadsarbeten sammanlagt 10 600 000 kronor. Med hänsyn till angelägenhe-

ten av att dessa sjukhus snarast möjligt fullbordas tillstyrker utskottet departementschefens förslag härutinnan.

Byggnadsprogrammet för *psykopatsjukhuset i Katrineholm* anger, att den andra byggnadsetappen skulle kunna påbörjas innevarande budgetår och vara avslutad i början av år 1963 och att den tredje etappen beräknas kunna påbörjas hösten 1961 samt vara avslutad samtidigt med andra etappen. Denna tidsplan innebär, att sjukhuset kan bli färdigställt omkring ett halvt år tidigare än förut beräknats, vilket utskottet finner glädjande med hänsyn till angelägenheten av att de vanliga mentalsjukhusen avlastas de svårskötta psykopaterna. Den ökade medelsanvisning för ändamålet, som departementschefen förordat, tillstyrkes av utskottet.

Mot den i propositionen föreslagna medelsanvisningen för det nya *sjukhuset i Sala för höggradigt psykiskt efterblivna* har utskottet inte heller funnit anledning till erinran.

Vad härefter angår byggnadsåtgärder vid de befintliga mentalsjukhusen har utskottet inte funnit anledning till erinran mot de redovisade *principplanerna för den fortsatta upprustningen av ytterligare tre äldre sjukhus*, S:t Sigfrids, Restads och Mariebergs sjukhus, vilka planer ansluter sig till av riksdagen år 1959 beslutade riktlinjer. De betydande skillnader i vårdbehov, som uppvisats med tillämpning av olika beräkningsmetoder, ger emellertid utskottet anledning understryka, att vårdplatsbehovet bör bedömas med stor försiktighet. I avvaktan på resultatet av mentalsjukvårdsberedningens undersökningar finner utskottet i likhet med departementschefen angeläget, att sjukhusorganisationen ges en så elastisk utformning som möjligt och att därför ett förhållandevis stort antal platser vid de befintliga sjukhusen övergångsvis behålles medan den definitiva upprustningen eller de nybyggda platserna begränsas till ett lägre platsantal än tidigare förutsatts.

I anslutning till vad i propositionen anförts i fråga om *organisationen av mentalsjukvården i Södermanlands län* vill utskottet erinra om att riksdagen år 1957 anslutit sig till departementschefens förslag, att det beträffande denna organisation — i avvaktan på närmare utredning om den framtida användningen av Sundby sjukhus — endast borde uttalas, att länet lämpligen skulle utgöra eget upptagningsområde. Det i propositionen beräknade platsantalet för länets eget behov är i och för sig inte större än att detta skulle kunna tillgodoses vid det befintliga Sundby sjukhus. En sådan lösning skulle emellertid med tanke på de befolkningsgeografiska förhållandena i länet medföra olägenheter ur vårdsynpunkt. Med hänsyn också till de vårdorganisatoriska synpunkter i övrigt som framförts från landstingets sida finner utskottet motiverat med en viss uppdelning av länets vårdresurser. Härför talar, såsom anförts i propositionen, även den omständigheten att S:ta Annas sjukhus i Nyköping enligt 1956 års generalplan skall nedläggas. Utskottet tillstyrker mot bakgrunden av det

anförda, att vårdbehovet inom Södermanlands län tillgodoses — förutom tills vidare vid Sundby sjukhus — vid ett nytt lasarettanslutet sjukhus i Nyköping på omkring 280 vårdplatser.

I propositionen framlagda förslag till *byggnadsåtgärder i övrigt vid de särskilda mentalsjukhusen* har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande. Inte heller synes något vara att erinra mot den föreslagna förändringen i *anslagsmetodiken* fr. o. m. budgetåret 1962/63, vilken bl. a. befunnits motiverad med hänsyn till de betydande reservationer som brukar uppkomma på anslaget till byggnadsarbeten.

Under reservationsanslaget till *U t r u s t n i n g a v n y a m e n t a l s j u k h u s* m. m. äskas 3 054 000 kronor, varav omkring 1 025 000 kronor till slutförande av utrustningen av Falbygdens sjukhus och fortsatt utrustning av sjukhusen i Örebro och Bollnäs. Mot detta förslag har utskottet inte funnit anledning till erinran. Med hänsyn till den rationalisering av upphandlingen av viss utrustning som härigenom möjliggöres synes intet heller vara att erinra mot att Kungl. Maj:ts därutöver bemyndigas att medgiva beställningar i den utsträckning som i propositionen anges.

Under återopande av det anförda och då Kungl. Maj:ts förslag i övriga delar inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. besluta att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 mars 1961 förordade förslag må *dels* utföras de nya arbeten, som redovisas i följande sammanställning, *dels ock* beräknas medel för nämnda arbeten ävensom för övriga i sammanställningen angivna ändamål med de belopp, som framgår av densamma:

Sjukhus och arbete	Beräknad kostnad	Anvisat	Förslag 1961/62	
			Fortsättningsarbeten	Nya arbeten
1	2	3	4	5
<i>Psykiatriska sjukhuset:</i>				
a) Renovering och utvidgning av lokaler för medicinskt centrum m. m.	630 000	300 000	330 000	
b) Merkostnad för renovering av vissa vårdavdelningar.	400 000	300 000	100 000	
<i>Ulleråkers sjukhus:</i>				
a) Uppförande av byggnader för centralkök samt rörelseterapi.	3 000 000	1 300 000	1 200 000	

Sjukhus och arbete	Beräknad kostnad	Anvisat	Förslag 1961/62	
			Fortsättningsarbeten	Nya arbeten
1	2	3	4	5
b) Uppförande av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning, etapp I, samt vissa vårdavdelningar, MK75.....	10 450 000	150 000		
c) Upprustning av vårdpaviljongerna M11 och K14.....	1 000 000			400 000
d) Rationaliseringsarbeten inom panncentralen.....	710 000			350 000
e) Påbyggnad av befintligt vattentorn.....	265 000			265 000
f) Vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar.....	4 000 000			
<i>Sjukhus i Katrineholm för vård av psykopater:</i>				
a) Byggnadsarbetenas fortsättande.	14 400 000	4 226 000	6 000 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	110 000			110 000
<i>Ryhovs sjukhus:</i>				
a) Renovering av vårdpaviljongerna M4 och K3.....	2 900 000	2 450 000		
b) Renovering av vårdpaviljong M3	2 900 000			
c) Uppförande av vårdpaviljong MK3.....	5 750 000			1 000 000
d) Viss ombyggnad av administrationsbyggnaden.....	70 000			70 000
<i>S:ta Gertruds sjukhus:</i>				
a) Upprustning av vårdpaviljong K33.....	860 000	755 000	105 000	
b) Uppförande av vårdpaviljong MK1.....	4 925 000	1 100 000	500 000	
c) Renovering av vårdpaviljong M32	1 060 000			500 000
d) Uppförande av nytt vattentorn .	275 000			275 000
e) Anordnande av provisoriska undercentraler inom sjukhusets äldre byggnader.....	200 000			200 000
<i>S:t Lars' sjukhus:</i>				
a) Uppförande av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning samt vissa vårdavdelningar, MK1.....	11 000 000	150 000		
b) Uppförande av vårdpaviljongerna MK81 och MK82.....	3 400 000			600 000
c) Vissa gemensamma yttre arbeten	2 800 000			500 000
d) Renovering av vårdpaviljong K44.....	2 100 000			1 000 000
e) Renovering av vårdpaviljong M9	1 100 000			500 000
f) Rationaliseringsarbeten inom panncentralen.....	500 000			500 000
g) Påbyggnad av befintligt vattentorn.....	245 000			245 000

Sjukhus och arbete	Beräknad kostnad	Anvisat	Förslag 1961/62	
			Fortsättningsarbeten	Nya arbeten
1	2	3	4	5
<i>Vipeholms sjukhus:</i> Uppförande av vårdenhet för höggradigt psykiskt efterblivna barn...	1 900 000	500 000	600 000	
<i>S:t Jörgens sjukhus:</i> a) Uppförande av vårdpaviljong MK3.....	3 970 000	2 950 000	500 000	
b) Uppförande av vårdpaviljong MK4.....	3 900 000			800 000
c) Uppförande av byggnad för arbets- och rörelseterapi.....	3 800 000			800 000
<i>Restads sjukhus:</i> a) Renovering av vårdpaviljong M5	1 700 000			1 000 000
b) Upprustning av centralköket....	75 000			75 000
c) Påbyggnad av befintligt vattentorn.....	265 000			265 000
<i>Falbygdens sjukhus:</i> a) Byggnadsarbetenas fortsättande.	31 000 000	28 625 000	2 375 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	100 000			100 000
<i>Mellringe sjukhus:</i> a) Byggnadsarbetenas fortsättande	30 470 000	17 775 000	3 000 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	110 000			110 000
<i>Sjukhus i Sala för vård av höggradigt psykiskt efterblivna:</i> a) Byggnadsarbetenas fortsättande.	24 200 000	5 600 000	7 500 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	100 000			100 000
<i>Sätters sjukhus:</i> a) Uppförande av vårdpaviljongerna MK2 och MK3.....	4 500 000	1 100 000	500 000	
b) Vissa yttre arbeten m.m.....	900 000		900 000	
<i>Sjukhus i Bollnäs:</i> a) Byggnadsarbetenas fortsättande.	32 000 000	13 950 000	5 000 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	115 000			115 000
<i>Frösö sjukhus:</i> a) Uppförande av vårdpaviljong MK13.....	3 300 000			
b) Uppförande av ny panncentral..	1 800 000			1 000 000
<i>Elektriska arbeten</i>	293 000			293 000
<i>Utrednings- och projekteringsmedel.</i> ..	5 250 000	Summa	28 610 000	11 173 000
Totalsumma			5 250 000	
			45 033 000	

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att intill ett belopp av omkring 3 000 000 kronor medgiva utläggande av beställningar å utrustning till psykopatsjukhuset i Katrineholm, Mellringe sjukhus, sjukhuset i Bollnäs samt Vipeholms sjukhus;

III. till *Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.* för budgetåret 1961/62 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 45 033 000 kronor;

IV. till *Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.* för budgetåret 1961/62 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 054 000 kronor.

Stockholm den 14 april 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Thun, Holmqvist, Bengtson, Mårtensson, Bertil Petersson, Birke, Thorsten Larsson och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Malmborg, Svensson i Stenkyrka, Blidfors, Almgren, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, fröken Elmén, herrar Cassel, Andersson i Knäred, Fagerlund, fru Holmberg och herr Nelander.